EMIL

BRUMARU

„Versuri"

Un talent incontestabil este Emil Brumaru, care debutează cu un volum de ***Versuri.*** Nu e greu să recunoaştem modelele acestei poezii a fructelor, a legumelor, a,bucatelor, sentimentală şi în acelaşi timp ironică, tandră, muzicală, şi în acelaşi timp plină de umor. Cutare invocaţie: *„ O, vechi şi dragi bucătării de vară, /Simt iar în gură gust suav de-amiază / Şi-n tristeţea care mă-nconjoară / Din nou copilăria mea visează: / lenibahar, piper prăjit pe plită, / Peşti groşi ce-au adormit în sos de lapte, / Curcani păstraţi în zeama lor o noapte / Spre o delicateţe infinită, / Ciuperci cit canapeaua, In dantele, /Icre cu bob bălos ce ochiu-şi cască / Aluaturi tapisate crescînd grele | într-o dobitocie îngerească... "* ne aduce aminte, cu mai mult spirit, de ***La cuisine*** a lui Samain: *„Dans la cuisine ou flotte une senteur de thym, / Au retour du marche, comme un soir de boutin. / S'entassent pele-mele avec Ies lourdes viandes / Leş poireaux le radis, Ies oignons en guirlandes, / Leş grands choux, violets, le rouge potiron, | La tomate vernie et le pale citron".* Piaţa cu legume a cîntat-o şi llarie Voronca *(Ulisse): „ te opreşti la vînzătoarea de legume l îţi surind ca şopîrlele fasolele verzi / constelaţia mazărei naufragiază vorbele / boabele stau în păstaie ca şcolarii cuminţi în bănci / ca lotci dovlecii îşi vira botul, înaintează / amurgesc sfeclele ca tapiţerii pătrunjelul mărarul / iepuri de casă, ridichii albi pătlăgele / vinete înnoptează iată tomatele ca obrajii transilvănencelor".* Şi fiindcă veni vorba de tomate, ***Imnul*** scris de tînărul poet acestei simpatice legume este o variantă a ***Laudei*** lui M.R. Paraschivescu; după cum dulapul cu minunăţii culinare ***(Dulapul)*** nu e fără legătură cu ***Cămara cu fructe*** a lui Pillat.

Dincolo de astfel de motive şi de echivalenţe posibile, Emil Brumaru nu rămîne mai puţin un foarte personal poet. Cuvintele lui sînt proaspete, suculente, fragede ca nişte fructe. Iată poezia mirosurilor de tot felul, a izurilor grele, a parfumurilor suave, atît de căutată de simbolişti: *„Subţire şi isteric piperul mă înţeapă, / Un miros greu de pline mă mîngîie pe mină, / P ar fumuri moi şi albe din maldăre de lină / Şi-n toate, unsuroasă, aroma grea de ceapă. || Miroase a rugină şi a apă clocotită. / E ceaiul. Ascuţime stridentă de lămîie. / Apoi dulceaţa caldă, sărată şi lăllie IA turtei ce se coace în untdelemn pe plită...".*

Iată poezia simţurilor aromite, amorţite, a somnolenţei animale: *„ Fecioarele se încurcau în gene, | Motanii se frecau de damigene | Şi ne era la toţi atît de lene... || Torceau femei de angara în apt! //Şi-ncet sufletul nostru - a căpătat / ape adinei cu lustru întunecat".*

Iată curata evocare sentimentală, marcată ici-colo de o notă ironică înviorătoare ca un verde crud: *„O, vremea cînd eram copii, / Tutungerii, tutungerii, / Cărţi de aventuri, nuci cu magiun, / Ce să vă spun, cum să vă spun*[7] *|| Iubiri ascunse în ghiozdan, /Sutiene mici cu miros rar / Decolorate an de an, / P l insul adînc dintr-o vacanţă / In frîna unui tren mărfar... ".*

Iată fantasticul graţios şi delicat (â la Dimov): *„ Ieri a venit un cerb frumos la gară | Să-şi ieie un bilet de rouă moale / Vroia să plece. Pentru prima oară / Pe la ghişee vechi dădea tîrcoale. // Creşteau încet pe coarnele lui triste / Mari portocale clătinînd lichide / De după-amiază, fragede batiste, / Bucăţi de zahăr candel transiucide"* etc...

Interesant mi se pare că această poezie a concretului, de sugestii olfactive şi tactile, este, în acelaşi timp, şi o poezie a suavului dematerializat, a efluviilor celor mai subtile, îngeri rătăcesc printre legume: *„înmănuşaţi în muşeţel, pe cap cu ceainic | Şi-n ochi cu umbre rupte din mărar, / Cînd zahărul se sfarmă şi cad linguri, / Se-apropiau de noi îngerii mari"* sau se izbesc de pereţii materiali ai lucrurilor: *„ Cine-l iubea în încăperea crudă, | Necoaptă pentru marea întîlnire? / Vibra-ntre lucruri tandru şi subţire /fără să vadă, fără să audă.. [...] //Şi-a vrut să facă-un pas. Oprit în uşă /S-a speriat de aşa miresme reci / Prin care ţi se umplu de cenuşă / Unghia ros şi sufletul cînd treci. // Şi-a pipăit pereţii cu sfială: / Oh, porii lor ce-arome risipeau! | Fusese somnul lui oare o greşeală / Ş-acum odăi închise-l pedepseau? ".*

(Contemporanul, nr. 26, 1970)

„Julien **Ospitalierul"**

Punctul de plecare al poeziei lui Emil Brumaru, aflat astăzi la al treilea volum, a fost în lirica de atmosferă provincială şi domestică a lui Fundoianu sau Pi Hat, în poezia fructelor, legumelor, pieţii, din care tradiţionaliştii (şi nu numai ei, dovadă Voronca) au ştiut să obţină interesante efecte. Dar cu ***Detectivul Arthur*** şi, acum, cu ***Julien ospitalierul,*** se accentuează în versurile lui Emil Brumaru fantezia ironică, tendinţa către joc şi gratuitate; lucrînd într-o altă materie decît Mircea Ivănescu, Leonid Dimov sau Mihai Ursachi, este înrudit prin

atitudine cu toţi trei. Julien Ospitalierul aparţine aceluiaşi ordin de cavaleri ai reveriei şi, mai rar, ai visului, ce se dedau cu umor şi tandreţe unor ceremonialuri pe cît de agreabile, pe atît de inutile *(„Strîngînd rumeguşul curat în casele de fildeş cu balamale din piele de căprioară"),* filosofi melancolici, îngeri trişti şi anxioşi refugiaţi de bună voie într-o provincie idilică, patriarhală, a spiritului. Să-l lăsăm pe Emil Brumaru să se recomande:

,, Mă numesc Julien Ospitalierul. Am treizeci de ani.
Duc o viaţă destul de retrasă, la ţară, şi iată, v-o jur,
în patul meu moale nu au dormit decît struguri şi boi diafani
Şi prieten nu-mi este decît detectivul Arthur (...)
Vara, cultiv levănţică şi-n vreme ce-aştept diligenta poştală o
dată la cinci săptămîni
S-aducă scrisori, în mină c-o bilă de fildeş gălbuie,
De sufletul meu mirosind a gard proaspăt atîrnă-n exotice cuie
Subţiri lenjerii de fîntîni.
Apoi, cînd e toamnă şi-ascult împăcat cum în lungi după amiezi
Iepuri de angora-mi ronţăie Qărţile-n tufele-adînci de mărar
Şi cum se surpă pe mese miresme-n prăpastia unui pahar,
Cu toată fiinţa mea-n praf jubilez!"

Se observă îndată fineţea şi originalitatea acestei poezii, în fond, sentimentale, în care melcul este **o boîte â musique** răspîndind o melodie „naivă şi tristă":

,, Poezia acesta începe, stîngace şi blîndă,
Cu un melc găsit dimmeaţa-ntr-o ceaşcă de teracotă albastră
P e. care îl iei cu sfială - şi mîna atunci ţi-e mai castă -
Şi-l duci către obraz şi, oh!, îl auzi deodată cum cîntă
O melodie atît de naivă şi tristă
Incit ţi-aminteşte c-ai iubit undeva, într-un mic orăşel,
cu mulţi ani înainte - o verandă sfîşietor de frumoasă... "

Universul predilect rămîne acela domestic-tradiţional, de ogrăzi şi grădini pline de obiecte banale, însă pitoreşti, - burlane, butoiaşe, stropitori, magazii - sau de legume suave şi neverosimile, -pătrunjelul, mărarul, ceapa; în camere pîlpîie sufletul vechilor mobile, al ceştii strălucitoare de porţelan, al godinului „CM *mici uşiţe şi enorme cahle",* în vreme ce, pe tăvi de alamă, se prăjesc piersici *„alene-mbolnăvite cu piper".* Poetul evocă bucătării de jucărie, ca nişte

laboratoare în miniatură de alchimie, şi reţete fastidioase din care ies *„celeste damigene"* cu vişinată, *„pelerine noi de bulion",* dulceţuri artistice - totul, cu un încîntător simţ al amănuntului gratuit. ***Secretul lui Julien Ospitalierul*** este secretul artei:

„ Voi lua într-o dimineaţă tristă de toamnă,
din magazie, suavul burghiu,
Ascunzîndu-l sub haină, şi-abia respirînd de
emoţie şi fericire îl voi culca pe mătăsuri, în
casă, şi cu glaspapir argintiu Voi mingîia, spre-
a-i reda tinereţea şi patima, trupu-i subţire. Apoi
voi aduce o scîndură moale de plop
de la vechile stive de lemn,
Geluită cu melci şi-mbătată de ploi
acrişoare, Şi plin de sfială-o să-nşirui,
legat c-o eşarfă
albastră la ochi, găuri, nedemn,
Strîngînd rumeguşul curat în casele
de fildeş cu balamale din piele de
căprioară.
Iar seara, nostalgic, voi parfuma ferestrele mari
cu lavandă Şi-n lampă voi pune fitilul cel brav,
de pe cînd trăia Detectivul Arthur, Şi-atunci va
sosi, ca de-atîtea ori, leneş şi tandru,
prin spaţiul obscur,' îngerul lui cu zulufi de
motan siamez ca să facem, plîngînd,
contrabandă".

Este, netăgăduit, aici, un stil ce constă în descoperirea fantasticului în domesticitatea umilă: un stil al transfigurării delicate, al analogiei subtile, savuros şi rafinat. O dată descoperit, poetul îl cultivă pînă la pura virtuozitate. Comparaţia insolită:

„Semeţ ca rouă, blînd ca
arpacaşul, Viteaz ca fulgerul
dalb de porumbel, înflăcărat de
fluturi, trist şi frel, Sufletul
meu nu şi-a pierdut curajul".

Nu ocoleşte curata absurditate, ca la L. Dimov:

„ Melcul cel mic cu
muget lin Iubea în
taină-un serafim Şi bea
buton după buton De
bulion c-un gentilom "

sau ca în celebra ***La Hareng saur*** a lui Charles Cros şi unde efectul provine din scandalul graţios al metaforei. Cîteodată sensul adînc e prezent, deşi nu imediat evident, ca în ***Fîntina lui Julien Ospitalierul*** unde ni se relatează săparea unei fîntîni în mijlocul casei şi ritualul savant al scoaterii apei. Cu toate precauţiunile, lichidul se alterează prin contactul cu găleata şi cana (poema e scrisă în proză):

„ Găleata şi apoi cana sau paharul; oricît de delicate, îi deflorau aroma de miez crud, o deformau fatal, mi-o dăruiau, chiar dacă graţios, ca şi cum ar fi fost a lor".

încît, Julien se decide a coborî el însuşi de fiecare dată în fîntînă, chemat de o patimă pentru apă la fel de mistuitoare şi de ciudată ca aceea a lui Stamate pentru Pîlnie:

„Au trecut astfel două săptămîni. Coboram şi urcam c-o sprinteneală uluitoare. Ajuns la apa timidă, finîndu-mă strîns de pietre, mă aplecam şi-i sorbeam neliniştit şi galant undele subţiri. Uneori stăm ceasuri întregi agăţat într-o poziţie destul de incomodă, dar ce contai Fericirea avea acum o cu totul altă substanţă, necunoscută înainte. Dorinţa îmi îmbujora faţa. Eram din ce în ce mai nestăpînit. Pînă cînd, o sete cumplită, continuă, nefirească m-a făcut să cobor definitiv. Şi cînd am intrat în apă, mi s-a părut că nici nu cad la fund. Şi-ntr-adevăr, o vreme m-am legănat sfîşietor de lin pe superficia verzuie şi calmă, parcă amintindu-mi de copilărie, parcă respirînd într-un fel gingaş, nemaiîntîlnit, cum doar plantele ştiu să respire sau poate îngerii - o lungă şi delicioasă desfacere a mirării în Ether...".

Sînt şi poezii mai vădit sentimentale, admirabile prin candoare, prin stîngăcia voită:

„ Să luăm surîzători străvechea
birjă Spre-a vizita gentili
cişmele dulci Şi dimineaţa, fără
nici o grijă, JCu sufletele-
mpăturite-n fulgi.

Să ne spălăm pe faţă lin cu
umbră Prelinsă de pe-un gri
mărgăritar; Oh, admirînd naivi
cum rouă umblă, Am duce-o
viaţă moale de mărar.

Vecini cu melcul şi cu
leuşteanul, Topiţi pe veci în
flecăreli de-azur

Şi zile-ntregi am mîngîia
motanul Pufos al detectivului
Arthur"

sau, din contra, prin pieţiozitate:

„ în edificii vechi de cărămidă,
Pe canapele moi, ca pe
ciuperci De aur matlasat, mă
lăfăi dulce. Oh, pe plafoane
slnt serafi cu vergi

Ce bat la tălpi bezmetice
fecioare Şi uneori pe sini, căci
au greşit Cu ei, dezvirginindu-
i, iar pe urmă Duioşi le umplu
rănile cu chit

Şi-nlăcrimaţi le iau din nou Ia
pieptul Lor plin de pene şi-n
aripi le strîng, în timp ce ele
cu delicateţe Le trag pe frunte
nirnburile-adînc".

Emil Brumam e un poet inteligent, original, stăpînind un registru, dacă nu foarte variat, oricum destul de întins, sugestiv muzical şi plastic, decorativ, totodată somptuos şi discret (un desen pe o foaie de ceapă), şi o limbă de o rară savoare în care leuşteanul, mărarul şi alte buruieni miraculoase şi-au amestecat,tăria subtilă.

(România literară, nr. 11, 1974)

„Adio, Robinson Crusoe"

Adio, Robinson Crusoe republică o parte din ***Cîntecele naive*** (cu neînsemnate modificări), la care adaugă două cicluri noi, ***Catalog de nimfe*** şi ***Rouă lecturii,*** cuprinzînd poeme într-un voit stil prozaic *(„Apoi a apărut, de data asta într-o după-amiază, / Cecina. Era mai mare ca noi, terminase /poate liceul şi ne-am mirat că a fost admisă / pe insulă, mai ales că la sosire nici n-a pomenit de Robinson Crusoe...").* Savuroase, pline de graţie, rămîn însă tot ***Cîntecele naive*** în care, copilărindu-se cu bună ştiinţă, poetul evocă un univers domestic, un paradis al „bucătăriilor de vară", al piperului, mărarului, pătrunjelului, patlaginei, scorţişoarei, bulionului, ţelinei şi leuşteanului, auxilii de preţ în bucate, rafinamente gastronomice. După prăvăliile cu stofe ale lui Şerban Foarţă, iată prăvăliile cu scorţişoară.

Această poezie îşi are tradiţia ei la noi. Ilarie Voronca a cîntat şi el (în ***Ulise)*** piaţa, cu vinete amurgind şi cu tomate roşii ca obrajii transilvănencelor. Ion Pillat, mai aristocrat, a preferat universul magic şi secret al cămării cu fructe. Iar G. Călinescu a savurat leguma ori fructa dintr-o adevărată „gourmandise" poetică. Mă gîndesc la harbujii lui colosali de smarald, la pictata nucă de cocos, la chiseaua cu îngheţat şerbet ca o planetară besactea cu şaluri turceşti în ea, unde totul e decorativ, pictural şi imagistic. Emil Brumaru. e sensibil mai ales la voluptatea lucrurilor ce stîrnesc plăceri misterioase: „ *Fecioarele se încurcau în gene, / Motanii se frecau de damigene / Şi ne era la toţi atît de lene... // Torceau femei de angora în pat! //Şi-ncet sufletul nostru-a căpătat /Ape adînci cu lustru-ntunecat".* Şi el e un „gourmet", dat nu de imagini picturale, ci de forme. Lauda lucrurilor este la el o deturnare a senzualităţii. Emil Brumaru e fundamental un poet erotic, indiferent de tematica legumicolă a liricii lui, creator al unei lumi de senzaţii olfactive şi tactile (fetrul, catifeaua, angora, puful sînt peste tot) în care evocarea se aprinde fizic de patimă: „ *Bucătării, bucătării de vară, / Cremene de zahăr ars strălucitoare, / Mari semeţe de-azur, dulapuri-sfinxe, l Dulci utopii din linguri vechi prelinse; / Sinii aici sînt plini, coapsele grele, / Miresmele iau foc de la perdele, / Luminile se-aşează lin pe scaun, | Din cratiţe bea lapte prins un faun, / Nasturii cad subţiri de la cămaşă, / Bucătării încinse, pătimaşe.. ".* Erotica pare jucăuşă, infantilă, fiind în definitiv o beţie deghizată a simţurilor: *„Să ne jucăm în pălării de fetru, /în solniţe cu fluturi moi, sub masă, / Pe pătrunjel şi (elini ca finetul, / Lingă oglinzi cu căptuşalagroasă".* Nu lipseşte nota fantezistă, dimoviană. Iubitul e un cavaler fără pată şi prihană, pe care-l aşteaptă acasă o castelană ce stăpîneşte peste linguri şi ibrice: *„Ea stăpîneşte linguri cristaline, / Plinii de somn, pipere pătimaşe, / Cuţite ce ucid prin limpezime, / Ibrice-adînci cu falnice panaşe. // Şi-n timp ce eu cetăţile cutreier, / Spre-a spune lumii cit îi de frumoasă / Ea osîndeşte-n flăcări de mătasă / Ciuperci umplute iezuit cu greier. || Şi cinstea mi-o păstrează fără pată / Alunecînd suav printre supuşi. / O, fie-i mina binecuvîntată / în liniştea curatului albuş".* Manierismul ducînd la Leonid Dimov, autorul ***Baladei crinilor care şi-au scris sfutnos*** nu e străin nici de savantele ritmuri ale lui Şt. Aug. Doinaş: „ *Trăia într-un oraş în miazăzi | Un crin înzăpezit în datorii // Care primea, scrise pe pluş cu lapte, /Scrisori de la alt crin, din miazănoapte; //Oh, pentru cruda lor corespondenţă /Aveau cea mai naivă diligentă! // Ei îşi tăiau cu zimţii de la timbre /Miresmele-ntre dînşii să le schimbe, /Poştaşi înflăcăraţi, puneau ştampile, / Cîntînd din corn, pe sacii cu pistile, /Plicuri adînci*

pudra, sculat din zori, / însuşi directorul caleştjlor! // Dar crinul ce trăia in miazăzi, | Fiind înzăpezit în datorii, || |; răspundea din ce in ce mai rar l Celuilalt crin ce bea pe-ascuns mărar. || Apoi tăcu de tot O rouă grea | Strivi parfumul amîndurora. || Şi astfel cei doi crini nu şi-au mai scris, l Poştaşii au murit, poşta s-a-nchis, || Doar uneori mai trece monoton / Prin bulion un vechi poştalion", însă acest stil e original întrucît maschează o puternică senzorialitate. Sub aerul nostalgic şi evocator, Emil Brumaru e un volubil al simţurilor, pentru care întreg universul apare erotizat. Sentimental şi ironic, HHal şi dens, tandru şi pătimaş, Emil Brumaru e unul din cel mai candizi-senzuali cîntăreţi ai iubirii din literatura noastră.

(România literară, nr. 45, 197